

Georg Christoph Pisanski

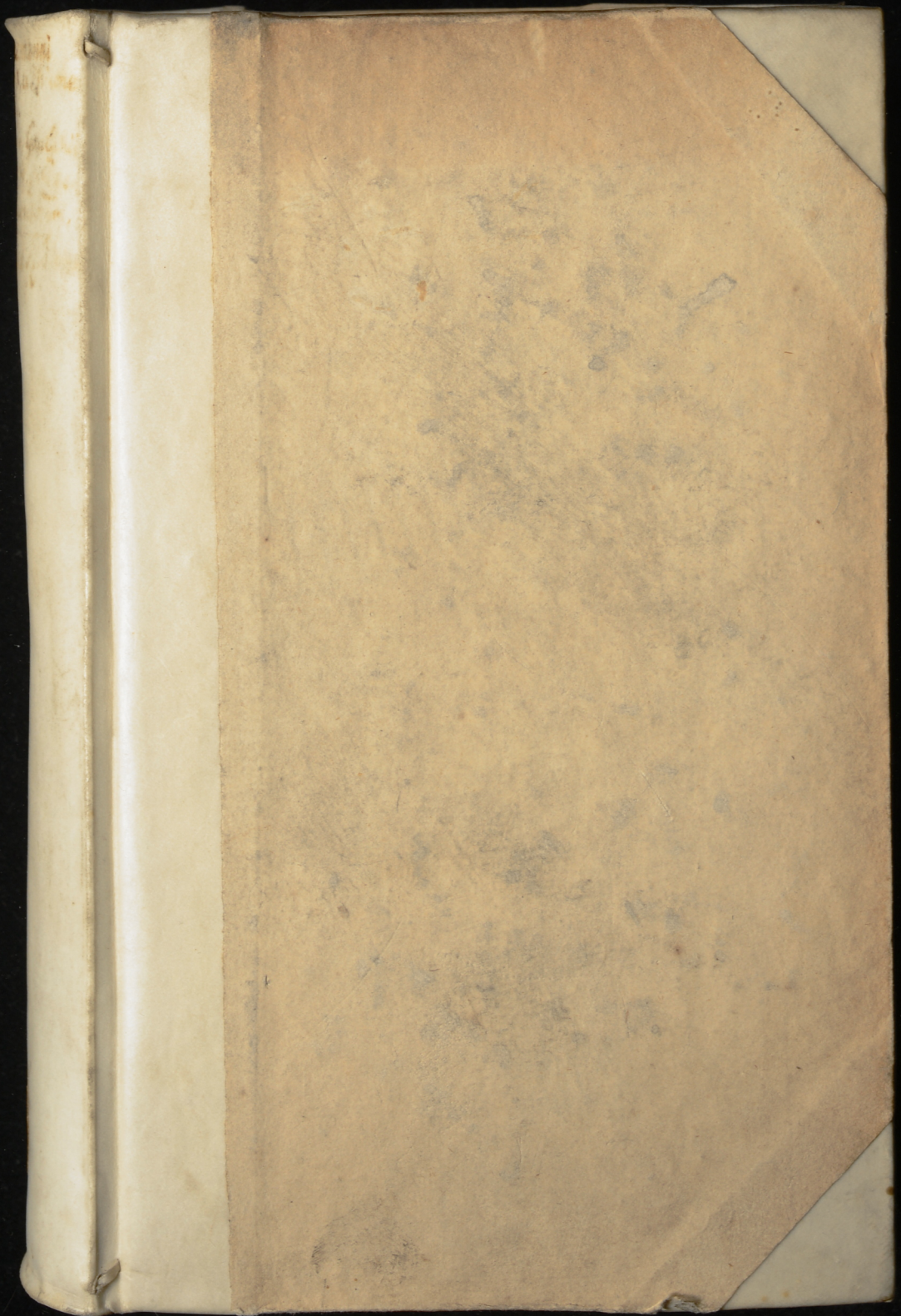
Canonicam Librorum Omnium Veteris Testamenti Auctoritatem Ipsius Christi Testimoniis Adsertam

Berolini: Spenerus, 1775

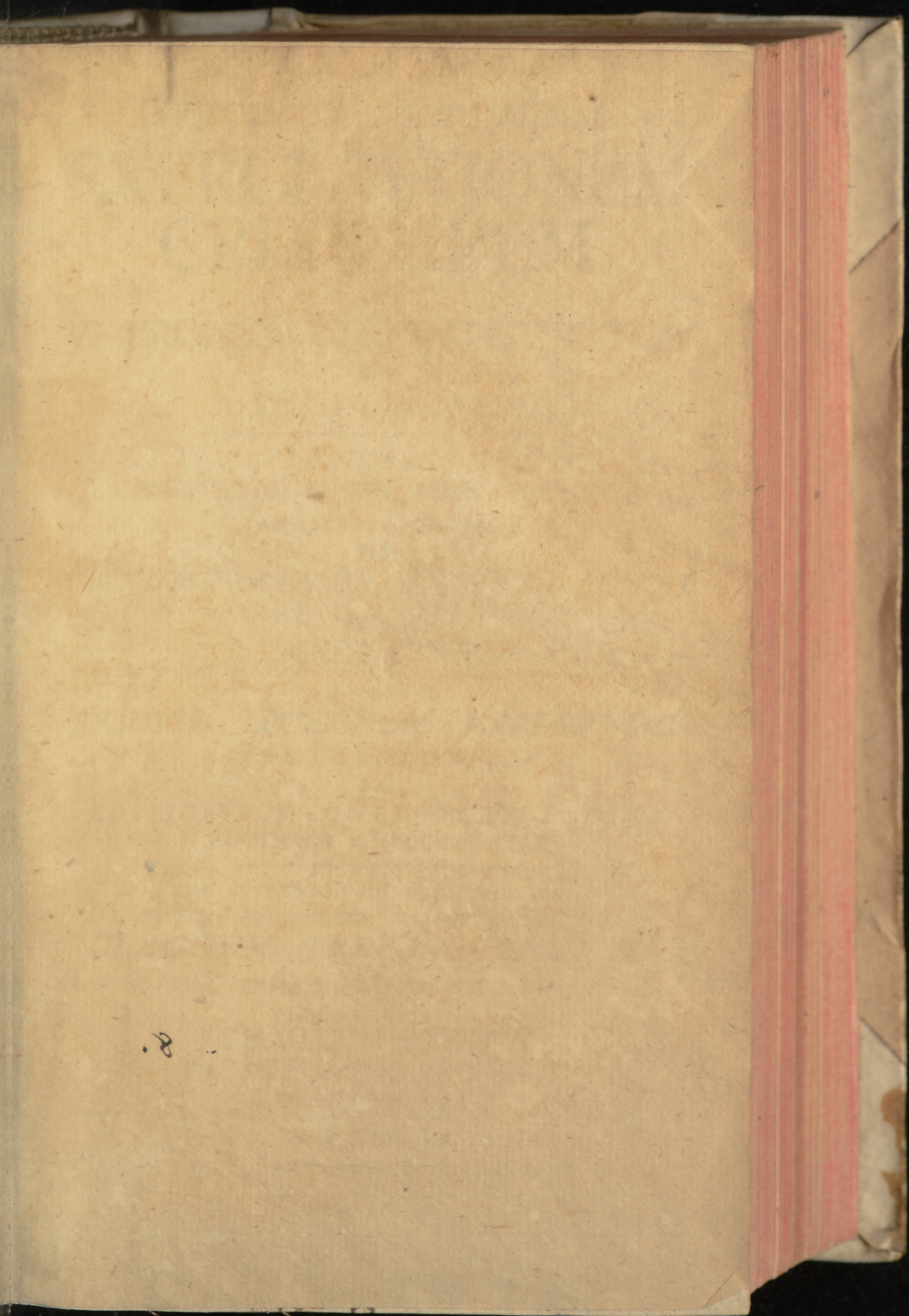
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn824083970>

Druck Freier Zugang

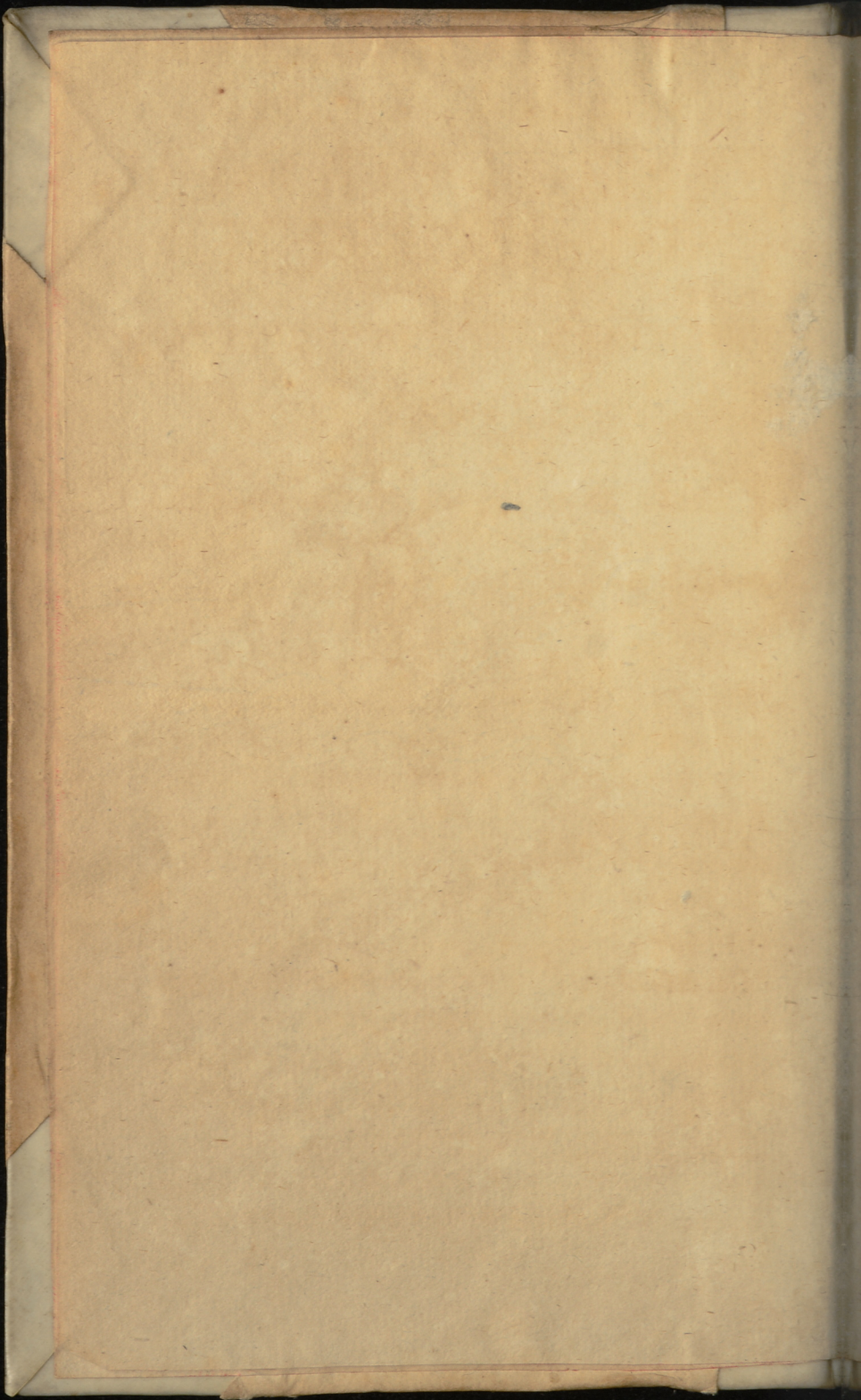

F.C. - 3545
F.C. - 3545.1-8.

8

CANONICAM
LIBRORVM OMNIVM
VETERIS TESTAMENTI

AVCTORITATEM
IPSIVS CHRISTI

TESTIMONIIS

ADSSERTAM

SISTIT

GEORGIVS CHRISTOPHORVS PISANSKI
THEOL. DOCT. IN ACADEM. REGIOMONT.
ET LYCEI CATHEDRAL. RECTOR.

BEROLINI
TYPIS CHRIST. SIGISM. SPENERI.

1775.

CANONICAM

LIBRUM QUINTUM

ARTICULUS I

ARTICULUS II

ARTICULUS III

ARTICULUS IV

ARTICULUS V

ARTICULUS VI

ARTICULUS VII

ARTICULUS VIII

ARTICULUS IX

ARTICULUS X

§. I.

Quae de canonica Librorum quorundam Veteris Testamenti auctoritate haud ita pridem inter non nullos reciprocari coepta est controuersiae ferra, non potest non omnium, quibus oracula diuina fidei vitaeque norma sunt, in se conuertere attentionem. Nec cuiquam igitur vitio est vertendum, si, veritatis amore stimulatus, argumentorum ab vtraque parte allatorum pondus aequa trahit lance. Lubrico enim admodum et instabili fundamento inniteretur Theologia reuelata, vbi aqua nobis subinde haereret, num fontes, e quibus hausta est, intemerati sint, an turbidi. Proinde non fecerunt, quod operae haud esset pretium, qui, probe excussis dissentientium rationibus, Libros istos tum cunctos, tum singulos, ab adsperfa labe vindicare allaborarunt (a). Et sunt vtique

A 2

argumenta

(a) Huc v. g. spectant Cl. Io. PETR. ANDR. MULLERI Belehrung vom Canon des Alten Testaments, zur Vertheidigung des göttlichen Ursprungs und Ansehens der sämmtlichen göttlichen Schriften des Alten Testaments. Lips. 1774. 8. nec non S. R. CHRIST. FRID. SCHMIDTII *Diuina origo Librorum canonicorum Vet. Testamenti, ex antiquis scriptis Iudaeorum et Christianorum probata et vindicata.* Wittenb. 1772. 4. Ad eandem metam collineare relationem, quam oculis usurpare nobis nondum licuit, inscriptam: *Christliches Glaubensbekenntniß und überzeugender Beweis von dem göttlichen Ursprunge und Ansehen der Bibel, den neuesten Einwürfen entgegen gesetzt.* Tubing. 1773. 8.

argumenta vrgentissima, quibus auctoritas eorum canonica defendi, imputati autem ipsis naevi dilui possunt. Inter haec cum non infimum locum teneant ipsius Seruatoris nostri testimonia, quibus Veteris Testamenti, quam late patet, adeoque Librorum etiam recens impugnantorum, diuina origo adstruitur: haec iam speciatim paullo vberius explanare iuuabit. Probaturi nempe ex ipsis Christi effatis sumus, Libris illis ad vnum omnibus, quos hodiernum Ecclesia Iudaica et Christiana pro diuinitus inspiratis habent, praerogatiuam hanc suo iure competere, eorumque auctoritatem firmissimo stare talo.

§. II.

Probatione non indiget, fuisse Iudaeis illo tempore, quo Christus inter ipsos versabatur, Libros, quos sacros et diuinos reputabant; et ad quos, vt tales, ipse Seruator Apostolique eius subinde prouocant. Catalogum eorum Nouo Testamento insertum haud deprehendimus; vt inde edoceamur, quinam in hunc censum fuerint relati. Aliunde tamen seriem eorum petere, et non obtorto collo definire licet, quae scripta isto aeuo canonem biblicum constituerint. Exstat enim hac de re memorabile illud testimonium FLAVII IOSEPHI, Scriptoris, qui Christi aetatem proxime viuendo attigit. Hic, vbi commemorasset, res Iudaeorum continuo narrationis filo summoque consensu litteris esse mandatas, addit, potestatem Libros sacros scribendi datam esse Prophetis *secundum inspirationem factam a Deo* (κατὰ τὴν ἐπίνοιαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ), et deinde ita scribendo pergit: Οὐ μυριάδες βιβλίων ἐστὶ παρ' ἡμῶν ἀσυμφώνων

(b) Contra Apionem Lib. I. p. 1036. editionis Operum IOSEPHI,

ἀσυμφάνων καὶ μαχομένων. δυο δὲ μόνα πρὸς τοῖς ἑξήκοντι βιβλία, τῷ παντὸς ἔχοντα χρόνον τὴν ἀναγραφὴν τὰ δικαίως πεπιστευμένα. Καὶ τέτταρ πέντε μὲν ἐστὶ Μωϋσείας, ἀ τὰς γενομένης περιέχει, καὶ τὴν ἀπ' ἀνδραπογονίας παραδοσιν, μέχρι τῆς αὐτῆς τελευτῆς. Οὗτος ὁ χρόνος ἀπολείπει τρισχιλίων ὀλίγων ἐτῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς Μωϋσείας τελευτῆς μέχρι τῆς Ἀρταξέρξεως τῆς μετὰ Εἰρέην Περσῶν βασιλείας ἀρχῆς οἱ μετὰ Μωϋσῆν προφῆται τὰ κατ' αὐτῆς πραχθέντα συνέγραψαν, ἐν τρισὶ καὶ δέκα βιβλίοις. Αἱ δὲ λοιπαὶ τέσσαρες ὕμνος εἰς τὸν Θεὸν, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὑποθήκας τῶ βίβ περιέχουσι. *Non sunt infiniti Libri apud nos discordantes et sibimet repugnantes; sed duo modo et viginti Libri, omnis temporis continent descriptionem, quibus iusta fides habetur.* (Varians lectio habet τὰ δικαίως θεῖα πεπιστευμένα, quae iuste pro diuinis habentur.) *Et horum quinque quidem sunt Mosis, qui natiuitates (Var. lect. τὰς τε νόμας, leges) continent et humanae generationis traditionem vsque ad ejus mortem. Hoc tempus a tribus millibus annis paulum distat. A morte Mosis autem vsque ad initium Artaxerxis, qui post Xerxem Persarum rex fuit, Prophetarum, quae suo aeuo contigerant, conscripserunt in tredecim Libris. Reliqui quatuor autem hymnos in Deum et pro hominibus praecepta vitae complectuntur (b).*

§. III.

Non patitur instituti nostri ratio, vt singula momenta testimonii huius enodemus: quare ea modo inde deriuare nobis incumbit, quae propius argumentum nostrum tangunt. Manifestum autem est e verbis IOSEPHI, Iudaeos tunc temporis viginti duos habuisse Libros, quibus diuinam tribuerent

A 3- origi-

IOSEPHI, Coloniae, vt rubrum prae se fert, vel potius Lipsiae 1691, fol. prelo exemptae.

originem, eosque a maioribus suis sibi traditos. Qui numerus, quamuis illi, quo nunc Libri Vet. Testamenti in Codicibus biblicis nostris comprehenduntur, haud respondere videatur; reapse tamen accuratissime cum eo congruit. Etenim differentia haec apprens non nisi inde enascitur, quod in Codicibus nostris quidam Libri separatim numerantur, qui olim aliis adiuncti, cum ipsis pro vno habebantur. Nimirum Liber Iudicum cum Libro Ruthae; vterque Liber Samuelis; vterque Regum; vterque Chronicorum; nec non Libri Esrae et Nehemiae; Vaticinia Ieremiae cum eiusdem Threnis, et duodecim Prophetae minores coniunctim spectati, singulos tantummodo constituebant Libros. Pro hac ergo computandi ratione, viginti duo illi Libri, numerum elementorum in Alphabeto, quod aiunt, Hebraico aequantes, commodissime ita locantur: 1—5. Quinque Libri Mosis, 6. Liber Iosuae, 7. Iudicum et Ruthae, 8. vterque Samuelis, 9. vterque Regum, 10. vterque Chronicorum, 11. Esrae et Nehemiae, 12. Estherae, 13. Iobi, 14. Iesajaie,

(c) Non nescimus, inter eos, qui pro vindicando canone nostro biblico ad hoc testimonium JOSEPHI provocant, alios aliter Libros hosce computare, et v. g. Librum Ruthae seorsum locare; Canticum Canticorum autem Ecclesiastae adiungere; alios Regum et Chronicorum Libros pro vno habere, Nehemiam vero ab Esra segregare; alios Jobum e numero Librorum Prophetarum exemptum ad Hymnos referre, *caet.* Sed conveniunt tamen omnes in eo, quod non alii, nisi viginti duo isti a nobis enumerati, a JOSEPHO significati sunt.

(d) Vid. EUSEBII Hist. eccles. Lib. VI. cap. 25. Desunt quidem in hoc ORIGENIS catalogo duodecim Prophetae minores; sed eos, vel per lapsam memoriae ipsius ORIGENIS, aut EUSEBII, vel per incuriam librariorum

Iesajae, 15. Ieremiae cum Threnis, 16. Ezechielis, 17. Danielis, 18. duodecim Prophetarum minorum, 19. Psalmi, 20. Prouerbia Salomonis, 21. Ecclesiastes, 22. Canticum Canticorum (c).

§. IV.

Eundem numerum inter Patres ecclesiasticos priorum post natum Christum saeculorum, ORIGENES, a JOSEPHI aetate vix sesquisaeculo distans, non disertis modo indicat verbis; sed et catalogum Librorum horum nectit, in quo illi ipsi, quos recensuimus, occurrunt (d). Recenset eosdem EPIPHANIUS, non vno, sed tribus diuersis Scriptorum suorum locis (e); et quamuis penes eum numerum viciesimum septimum aequent, dum quosdam separatim nominat, qui plerumque aliis iungebantur, sollicite tamen semper monet, ipsos esse eosdem, quos Iudaei sub numero viginti duorum complectuntur. Idem commemorat, Sapientiam sic dictam Salomonis et Siracidis Librum, vtut ad legendum vtilis sint, minime tamen canonicis illis esse aequiparandos: inter quos etiam Epistolis Ieremiae

A 4

et

rum excidisse, tam manifestum est, vt in dubium vocari nequeat. Nisi enim illi simul computati fuissent; non viginti duo, sed vnus modo et viginti adessent Libri: cum tamen Auctor disertis verbis affirmet: *Ἐστὶ δὲ αἱ ἐκκοι δὲο βιβλοι κατ' Ἐβραϊκῆς αἰδε.* Nec nostra interest, ORIGENEM, praeter Threnos, ad Vaticinia Ieremiae etiam Epistolam Prophetae huius, seu appendicem, referre; quae tamen neutiquam genuina et canonica est. Nam hic error, siue ab ipso, siue ab alio quoquam commissus, nihil derogat testimonio eius de numero viginti duorum Librorum canonicorum: ad quem solum probandum nunc ORIGENEM adpellamus testem.

(c) Lib. I. Haeref. VIII. Tom. I. p. 19. edit. Colon. a. 1672. item in Lib. de pond. et mens. ibid. Tom. II. p. 167. nec non ibid. p. 180.

et Baruchi denegat locum. Pariter HIERONYMVS, qui in transferendum in linguam Latinam S. Codicem multum olei operaeque impendit, ter consignata omnium Librorum Vet. Testamenti serie, non nisi duo ac viginti, eosque haud alios, quam qui a nobis modo nominati sunt, adpellat (f): licet illos in alias classes distribuatur, ac Antecessores sui; quod tamen rei ipsi nullam infert mutationem. Superfedemus opera, ad RVFINVM, ATHANASIVM, GREGORIVM NAZIANZENVM aliosque sequentium saeculorum Patres, vel ad CANONES CONCILII LAODICENI prouocare; aut causas allegare, cur in catalogo Librorum biblicorum, a MELITONE Scriptore saeculi II. contexto, quem EUSEBIUS Operibus suis inseruit, Libri Estherae, Threnorum et Nehemiae omitti sint. Allata enim testimonia, ut opinamur, satis superque probant, Ecclesiam Christianam primaeuam in determinandis Libris canonicis placide cum IOSEPHO consensisse, adeoque illos, qui ab hoc Auctore nominantur, tempore Christi canonem constituisse Veteris Testamenti. Idem vero etiam non potest non euinci e continuo et ad nostrum vsque aeuum haud interrupto consensu Iudaeorum, qui hac in re tum inuicem, tum nobiscum conspirant; solos illos, quos ex IOSEPHO enumerauimus, non plures, nec pauciores, pro canonicis sancte colentes. Etenim nisi canonem hunc a maioribus suis per manus traditum accepissent; plane haud potuisset fieri, ut postea in illo constituendo quidquam communi consensu decreuissent. Nam mox post tempora Christi toto terrarum orbe dispersi, nunquam amplius vel in societatem civilem, vel in hierarchiam ecclesiasticam coaueverunt; nihilque adeo vnanimibus definire ipsis licuit

suffra-

(f) Tom. III. Operum p. 12. Tom. IV. P. II. p. 571.

suffragiis. Vt taceamus, ob perpetuum inter Rabbanitas et Karaitas disensum, tale quid a neutra parte ita potuisse perfici, vt altera ipsi adiecisset calculum.

§. V.

Cum igitur libri, qui tempore Christi ab Ecclesia Iudaica pro diuinitus inspiratis habiti sunt, iidem fuerint, quos hodiernum canonicos esse statuimus: recte conficitur, Seruatorem Optimum illos ipsos respexisse, quoties S. Codicis fecit mentionem. Frequenter autem, vt statim indicabimus, de illis verba faciens, semper vt de re explorata et extra omnem controversiae aleam posita, loquitur. Nunquam scripta quaedam perperam forte in canonem relata excipit; nunquam Iudaeos eiusmodi arguit facinoris; nunquam hunc errorem refellit; nunquam Apostolos monet, vt sibi ab illo caueant; nunquam criteria constituit, quibus genuinae notae Libri a spurii discernantur. Quae omnia profecto fieri non potuissent; si tunc temporis canon Vet. Testamenti aut mancus fuisset, aut interpolatus. Non enim rem leuioris momenti quaestio haec tangebat; sed eam, cui superstruenda erat doctrina a Christo eiusque Legatis orbi terrarum inculcanda. Proinde, si quidam Libri ad canonicos non pertinentes a Iudaeis in Canonem fuissent recepti, nec Christus inuisset, ipsos esse adulterinos; ipso silentio suo hunc approbasset errorem: id quod vel opinari nefas est. Firmo igitur stat talo, integrum illud Volumen Vet. Testamenti, quod iam in manibus nostris est, etiam tunc pro complexu reuelatorum a Deo dogmatum habitum esse.

A 5

§. VI.

et ibidem p. 595.

§. VI.

Est, haud suppetere nobis argumenta externa, omni exceptione maiora, ad probandum singularorum Vet. Testamenti Librorum inspirationem diuinam (g); quae tamen tantum non de omnibus utique adiunt: illa certe inde luculentissime patet, quod Christus Libros hos ad vnum omnes pro diuinis declarauit. Stabilita enim diuina origine totius Voluminis, aliquot scripta complexi; de diuina origine vniuscuiusque ex illorum numero scripti ambigere, absolum foret. Quis Aristotelem auctorem esse Operum omnium, quae eius sub nomine euulgata sunt, haud infitians, negare auderet, Historiam animalium aut Artem poeticam ab ipso esse exaratam? Nonne hic, altero adfirmato, alterum prono fuit alicui? Esto porro, haud licere nobis, singularorum Librorum Vet. Testamenti, singularum sectionum eorum, usum moralem, eumque perpetuum et vniuersalem, acu ubique tangere; esto, haud perspectum nobis esse, quid commodi in vniuer-

(g) Quam incongrue, a deficiente nobis noticia de auctore Libri alicuius biblici, aut de utilitate argumenti eius, nec non a locis obscurioribus in eo obuiis, aliusue difficultatibus, ad negandam auctoritatem eius canonicam formetur ratiocinatio, docet Venerab. Io. FR. WILH. IERUSALEMIVS in Comment. Betrachtungen über die vornehmsten Wahrheiten der Religion. Part. II. p. 102. seq.

(h) Hypothetice haec dicta sunt: cum omnino plurimorum Librorum biblicorum a non nullis negata utilitas lectori, qui praecudicatis haud indulget opinionibus, non obscure eluceat. Proinde fuerunt, qui Libros hos ad pietatis exercitia applicare non infelici successu conati sunt: e quorum numero, speciminis gratia, vel singulos in quemque Commentarios hic adpellare iuuabit. Monstrarunt nimirum hac ratione usum ethicum

LIBRI RVTHAE

CHRISTOPH. SCHVLTZII Weg der Gerechten, in zwey und

vnuerfum genus mortalium ex Historia Ruthae aut Estherae, e genealogiarum tabulis in Libris Chronicorum obuiis, ex vltimis Capitibus Vaticanii Ezechielis aliorumque Librorum pericopis quibusdam, redundare: nonne nimis temerarium foret, auctoritatem canonicam idcirco negare? vbi certum omnino exploratumque est, eos sub generali Librorum canonicorum notione a Christo esse comprehensos. Sit pharmacopolium quoddam etiam eiusmodi medicamentis instructum, quae morbis non nisi rarissime grassantibus et post hominum memoriam vix fando auditis, medeantur: quis ausit contendere, illa propterea profus superflua, inutilia, prudente medico indigna ideoque abolenda esse? Pariter si vera sunt verba Apostoli, 2 Tim. III. 16. *πάντα γραφὴ θεόπνευτος καὶ ἀφίλιμος* caet. sequitur, admissa auctoritate canonica V. Testamenti, singulis quoque eius partibus suum constare vsum; si vel minime eum vbiuis erucere possemus (h).

§. VII.

und funfzig Predigten über das Buch Ruth,
Regiom. 1688. 4.

VTRIVSQVE LIBRI CHRONICORVM

LVDOV. LAVATERI Commentarius in Libros Paralipomenon. Heidelb. 1599. fol. in quo Opere vsus practicus singulis pericopis subiectus est.

LIBRI ESRAE

IO. PAVL. de OLIVA Commentarius ethicus in Esdram. Lugd. 1679. fol.

LIBRI NEHEMIAE

LVDOV. LAVATERI Homiliae LVIII. in Librum Nehemiae. Tigur. 1586. 4.

LIBRI ESTHERAE

S. R. CHRISTIAN. AVG. CRVSI vsus Libri Estherae ad praxin vitae Christianae. Lips. 1773. 4.

CANTICI CANTICORVM

HENR. AINSWORTHII Comment. in Cantic. Cantic. Lond. 1626. 8. postea teutonice redd. Berol. 1735. 8.

CAPITVM VLTIMORVM EZECHIELIS

JO. MEYERI de prophetiis visionibus Ezechielis. Harderov. 1707. 4.

§. VII.

Specialius nunc expendenda sunt testimonia Christi, quibus Vet. Testamenti Libris omnibus auctoritatem canonicam tribuit. Legimus in historia euangelica, ipsum in sermonibus suis frequenter ad τὴν γραφὴν vel τὰς γραφὰς prouocare; hancque scripturam normam constituere, ad quam homines se conformare oporteat. Haud quidem ignoramus, vocem γραφή Scriptoribus Noui Testamenti interdum non integrum Vet. Testamenti Codicem, sed modo illud ipsum dictum, quod citatur, denotare. Cum v. g. Marc: XII. 10. Christus ait: Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομῆντες, ἕτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; per τὴν γραφὴν, seu, ut Matth. XXI. 42. legitur, τὰς γραφὰς, intelligit Psalmum CXVIII. in cuius v. 22. verba ista deprehendere licet. Simile quid Ioh: VII. 38. cap. XIII. 18. cap. XVII. 12. occurrit. Solet ideo, vbi voci γραφή hic significatus est, non nunquam addi ἀύλη; v. g. Luc. IV. 21. vbi Seruator de impleto vaticinio Iesaiæ cap. LXI. 1. sq. verba faciens, addit: Σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφή αὕτη ἐν τοῖς ὤσιν ὑμῶν. Verum aliis in locis vocem istam non determinatum aliquod dictum biblicum, sed totum Librorum Vet. Testamenti omnium complexum significare, manifestum est (1). Discipuli Christi, post resurrectionem eius recordantes, ab ipso eam fuisse praedictam, credidisse dicuntur τῇ γραφῇ καὶ τῷ λόγῳ ᾧ ἔειπεν ὁ Ἰησοῦς Ioh. II. 22. Non in vno autem aliquo Vet. Testamenti loco, sed in pluribus, passio, mors, refur-

(1) Per γραφὴν Iudæos tunc temporis integrum Vet. Testamentum κατ' ἐξοχὴν ita dictum intellexisse, e multis JOSEPHI locis patet. Antiq. III. c. I. p. m. 73. scribit: Δηλοῖ ἐν τῷ ἱερῷ ἀνακειμένη γραφὴ τῶν Θεῶν Μωϋσῆ προειπὶν κ. τ. λ. Ostendit Scriptura in Templo repositi-

resurrectio Christi praedictae typisque adumbratae sunt: unde ἡ γραφή non potest non generatim Codicem biblicum significare. Ipse Christus dum Ioh. X. 35. οὐ δύναται, inquit, λυθῆναι ἡ γραφή, totum Vet. Testamenti Volumen intellexisse, dubio caret. In primis vocem hanc, vbi numero plurali αἱ γραφαὶ vsurpatur, saepius hoc significato gaudere, certum est. Sadducaeorum erroneas opiniones refutaturus Christus, ipsis ignorantiam Scripturae sacrae his exprobrat verbis: Πλανᾶσθε, μὴ ἰδῶτες τὰς γραφάς. Matth. XXII. 29. Marc. XII. 24. Et Matth. XXVI. 54. docens, instantes sibi cruciatus iam in Vet. Testamento esse annunciatos, dicit: πῶς ἐν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί; qua locutione omnia ea loca, quae in Vet. Testamento de hac materia agunt, innuit. Repetitur eadem denominatio in verbis statim sequentibus v. 56. vbi Libri biblici αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν adpellantur. Et quid luculentius idem exprimere potest, quam verba πᾶσαι αἱ γραφαὶ Luc. XXIV. 27.? vbi Christus discipulis vicum Emmauentem petentibus narratur explanasse omnia, quae de ipso in Mose Prophetisque et πάσαις ταῖς γραφαῖς praedicta erant. Hic sine vlla restrictione omnes scripturas nominat: unde non vnum aliquem Vet. Testamenti locum Librumue, non quosdam modo Libros eius, sed vniversum eorum complexum, significasse dicendus est. At non alii, vt §. V. demonstratum est, nisi illi ipsi Libri, qui adhuc dum canonem Vet. Testamenti constituunt, tunc a Iudaeis pro canonicis habiti sunt; adeoque evidētissime

reposita, Deum Mose praedixisse. Sed in Templo, etiam secundo, repositum erat integrum Volumen Libros omnes Vet. Testamenti continens; vt PETR. DAN. HVETIVS in Demonstrat. euangel. p. 476. docet et TERTULLIANI testimoniis confirmat.

tissime apparet, Christum cunctos illos pro genuinis et canonicis declarasse. Quod vero de substansio γραφή, idem et de verbo γράφα valet, si eo Christus utitur: quippe quo etiam Iudaei pro usu loquendi omnem scripturam Vet. Testamenti denotabant. Cum enim v. g. Ioh. VI. 31. de Manna dicerent: καθὼς ἐστὶ γεγραμμένον Ἄγιον ἐν τῷ βιβλίῳ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν; respexerunt omnia illa loca in Vet. Testamento passim obuia, quae huius rei faciunt mentionem, Exod. XVI. 4, 14. Num. XI. 7-9. Nehem. IX. 15. Pf. LXXXVIII. 24. caet.

§. VIII.

Libros Vet. Testamenti a Iudaeis in תורה S. *Legem*, נביאים *Prophetas*, et כתובים *Hagiographa*, diuidi, notissimum est. Quae partitio, num Christi iam aetate usu recepta fuerit, adhuc dum lis est sub iudice. Verisimile videtur IO. LIGHTFOOTO (k), IO. GOTTL. CARPZOVIO (l), S. R. IO. PET. MILLERO (m) aliisque; sed non arridet ABR. CALOVIO (n), MICH. WALTHERO (o), AVG. PFEIFFERO (p) et pluribus. Qui priorem tuentur sententiam, prouocant ad Luc. XXIV. 44. vbi Seruator ait: Δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως, καὶ προφήταις, καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. Quibus verbis trium istarum classium respectum habuisse videtur; Psalmore nomine omnia Hagiographa, in quibus Psalmore Liber primum locum occupat, insigniens. Contra, qui huic opinioni refragantur, aliam distinctionem Christum respexisse putant, il-

lam

(k) Vol. I. Operum p. 569. edit. Franequ. 1699. Fol.

(l) Critica sacr. p. 136 seq. edit. Lips. 1748, nec non Introduct. in Libr. bibl. p. 26. edit. Lips. 1727.

(m) Institut. Theol. dogm. p. 23. edit. Lips. 1767.

(n) Bibl. illustr. T. I. p. 652. edit. Francof. 1672.

lam nempe, qua S. Codex diuidebatur in Legem, Prophetas et Hymnos, ad quos Psalmi, sed praeterea etiam Scripta Salomonis referebantur (q), et quam diuisionem etiam IOSEPHVS l. c. (§. II.) fecutus est. Sed vtcunque se res habet; hoc tamen inde elicitur, Christum non singulos aliquot Libros, sed totam eorum congeriem, quae tunc Iudaeorum terebatur manibus, pro fonte habuisse, vnde impleta de se vaticinia essent deriuanda. Idem adfirmandum est, si integrum Vet. Testamentum per synecdochen *νόμον* adpellat. Etenim non solum Pentateuchum hoc nomine comprehendi, inde constat, quia dicta quedam a Christo allegata non in aliis Libris biblicis, litteris mandata sunt. Ioh. X. 34. dicit, verba: *Εγώ εἶπα, θεοὶ εἰσὶ, scripta esse ἐν τῷ νόμῳ*; cum tamen non in Pentateucho, sed Psalm. LXXXII. 6. existant. Pariter, quae Ioh. XV. 25. ibidem reperiri perhibet, e Psalmo LXIX. 5. arcessita sunt. Nec mirum. Ipsi Iudaei isto tempore voce *νόμος* hoc significatu utebantur. Pro-uocantes enim Ioh. XII. 34. ad vaticinia, quibus Messias semper permansurus promissus erat, aiunt, *Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου*; licet vaticinia illa non in folis Libris Mosis, sed in aliis quoque v. g. 2 Sam. VII. 13. Ps. LXXXIX. 30. CX. 4. Ies. IX. 6, 7. Ezech. XXXVII. 25. Dan. II. 44. Cap. VII. 27. caet. obuia sint: perinde ac Paulus 1 Cor. XIV. 21. locum e *νόμῳ* citat, qui non in Pentateucho, sed Ies. XXVI. 11. legitur. Ambigi ergo nequit, *νόμον* Christo totum Vet. Testamentum significasse.

Nec

(o) Officina bibl. p. 109. edit. Witteberg. 1703.

(p) Critica sacr. p. 19. edit. Lips. 1712.

(q) Conf. BERN. LAMY Introduction à l'Écriture sainte p. 268. seq. edit. Lugd. 1709. 4. LVD. ELL. du PIN Prolegomenes sur la Bible Tom. I. p. 18. edit. Traiect. 1731. 4. aliosque.

Nec aliter se res habet, vbi Legem, vel per metonymiam Mosen, et Prophetas coniunctim nominat; id quod crebro in colloquiis eius animaduertimus, v. g. Matth. V. 17. Cap: VII. 12. cap. XI. 13. cap. XXII. 40. Luc. XVI. 29, 31. Nam ex argumento locorum horum palam fit, vniuersam scripturam sacram ab eo insigniri, Hagiographis neutiquam exceptis. Attentione in primis digna sunt verba Luc. XXIV. 27. iam §. VII. commemorata; vbi vaticinia de se πάντων τῶν προφητῶν interpretatus esse legitur. Si enim omnes Prophetæ de eo vaticinati sunt; nullus profecto fuit, qui scriptis suis ad ipsum haud respexisset. Et cum in Nouo Testamento alii quoque oraculorum diuinorum Scriptores, v. g. Dauid Matth. XXVII. 35. Act. II. 30. latiori significatu Prophetæ audiant; non titubante coniectura, sed firmissimis induci rationibus, adstruimus, Christum omnes Vet. Testamenti Libros, quos canon Iudæorum complectebatur, innuisse eosque approbasse.

§. IX.

Non opus esse arbitramur, plura cumulare loca, quæ idem euincant; cum vel allata satis superque, quæ a nobis adferuntur, probent. Hic vero id etiam atque etiam notatu dignum est, Christum, quotiescunque Librorum Vet. Testamenti sub variis denominationibus mentionem iniecerit, nunquam restrictionem aliquam addidisse, quod illos tantummodo innuat, qui reapse diuini sint; reiectis perperam adscitis et adulterinis, qui forte tunc canonici fuissent inserti. Quod cum nequaquam reticuisset, si huius furfuris scripta in Catalogum §. III. exhibitum irrepissent; cum potius de Libris biblicis, vt talibus, loquatur, de quorum auctoritate canonica nullum

nullum fit dubium, nulla controuersia: certe, eius hac de re silentium inuictissimi argumenti pondus sustinet, canonem Iudaeorum tunc eundem fuisse, qui hodiernum est. Superflua igitur postularet, qui vrgere vellet, vt e sermonibus Christi monstretur, ipsum disertis verbis singulorum Librorum illorum diuinam originem suo comprobasse calculo, et sigillatim Librum Ruthae, Estherae Canticum Canticorum *caet.* nominasse. Ubi enim totius fit mentio; quid opus est enumeratione singularum partium? Et nihilo tamen minus nec hic, sicubi se obtulit occasio, Christus quidquam in se desiderari passus est. Adpellauit vtique nominatim quosdam Auctores biblicos, eosque e triplici illa Librorum Vet. Testamenti partitione; nimirum MOSEN, Matth. XIX. 8. Ioh. VII. 19, 22, 23. DAVIDEM, Matth. XXII. 43, 45., IESAIAM, Matth. XIII. 13. DANIELEM, Matth. XXIV. 15. pluresque procul dubio fuisset adpellaturus, si similis id flagitasset occasio.

§. X.

Quae cum ita sint; palam iam faciendum est, Christum Vet. Testamenti Codicem non in transitu, quod aiunt, aut illustrationis tantum gratia, citasse; vt Paulus ad quosdam Auctores profanos prouocat (r); sed Libris in eo comprehensis omnem doctrinam suam superstruxisse, ipsorumque adeo auctoritatem canonicam ipso facto habuisse ratam. Hoc vero non vna declarauit ratione. Praelegebat eos publice in Synagogis Iudaeorum atque in eos commentabatur. Luc. IV. seq. dicitur Nazarethae die sabbathi Synagogam ingressus, oblato sibi Codice

(r) Act. XVI. 28. Tit. I. 12.

dice biblico, Librum vaticiniorum Iesaiæ euoluisse, verba cap. LXI. 1 seq. congregato coetui explicasse, verumque ipsorum enucleasse sensum. Simile quid crebro ab ipso alias factum esse, Evangelistarum docet historia. Vid. Matth. IV. 23. cap. XII. 9. Marc. I 21. Luc. XIII. 10. Ioh. VI. 59. *caet.* Ipse quoque coram Summo Sacerdote profitetur Ioh. XVIII. 20. Ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ. Sed in publicis eiusmodi iisque religiosis conuentibus, diebus sabbathorum in Synagogis institutis, non alia scripta, nisi quae pro diuinitus inspiratis communi consensu habebantur, praelegi, populusque ex iis erudiri solebat. Nec est, quod opinemur, id modo de Lege et Prophetis, non item de Hagiographis, valere; adeoque Volumina in Synagogis obuia non nisi illos Libros continuisse, qui ad priores duas partitiones referuntur. Etenim quamuis haud abhorreat a vero, ordinariis hisce lectionibus sabbathicis potissimum inseruuisse Legem et Prophetas, e quibus Paraschae et Haphtharae hebdomadales depromptae erant; Hagiographa autem per familia pensa hebdomadalia publice recitata non esse; id quod etiam ex Act. XIII. 15. haud obscure colligitur: hoc tamen non ita capiendum est, ac si ab hac lectione prorsus fuissent exclusa. Nam quinque Megilloth, ut audiunt, i. e. Libri Ruthae, Estherae, Ecclesiastes, Canticum Canticorum et Threni statim quibusdam diebus festis, pari modo ac caeteri, praelecti sunt hodieque praeleguntur. Hunc ergo

(s) Verba haec imperandi vim habere, pluribus demonstrant SEB. SCHMIDIUS in Colleg. bibl. poster. p. 2. Io. COCCAEUS Operum Tom. IV. p. 174. SAL. DEYLINGIUS in Obseruat. sacr. T. I. p. 132. seq. S. R. FRID. SAM.

ergo in vsua exemplaria eorum in Synagogis non potuerunt non adesse. Praeterea dum Christus, vt §. IX. indicatum est, disertis verbis ad Psalmos et Vaticinia Danielis prouocat, quae tamen scripta inter Hagiographa occurrunt; reliquos etiam tertii fascicali Libros eiusdem auctoritatis habuisse putandus est. Etsi denique Volumina in Synagogis praelegantium manibus trita, et a Christo ad recitandum euoluta, vel minime Hagiographa habuissent adiuncta: tantum tamen abest, vt inde conficiatur, Christum ea pro diuinis haud reputasse; quantum abest, vt Concionator, si quis forte nostra aetate non nisi e Codice Pericoparum, quae dicuntur dominicales, lectionem euangelicam aut epistolicam in aede sacra praelegeret et explicaret, caeterorum S. Codicis scriptorum diuinam inspirationem negare arbitrandus sit.

§. XI.

Non vero ipse solum Seruator Optimus sacras Vet. Testamenti paginas explanauit et in vsus conuertit; sed aliis etiam, vt illas diurna nocturnaue versarent manu, iniunxit. Notissima sunt verba eius Ioh. V, 39. *Ἐγὼ ἔγραψα τὰς γραφὰς κ. τ. λ.*; quae per imperatiuum potius, quam per indicatiuum reddenda esse, contextus pariter ac scopus Christi suadet, omissumque pronomen *ὑμεῖς*, quod alias in eiusmodi locutionibus indicatiuo solet praemitti, postulat (s).

B 2

Scru-

SAM. ZICKLERUS *Ausführl. Erl.* der Beweisprüche der 3. Schrift len. 1753. 4. T. I. p. 57. seq. et tantum non omnes, qui peculiaribus Commentationibus dicto hoc Pontificiorum errorem, de Laicis a lectione S. Codicis arcendis, refutarunt.

Scrutari ergo Christus Iudaeos iubet *ταῖς γραφαῖς*: quibus quod totum Librorum Vet. Testamenti complexum significet, iam demonstrauiimus; additque causam, cur scripta ista sint scrutanda, nempe quia Iudaei rebantur, illa sibi ad consequendam vitam aeternam esse profutura, et quia de ipso testantur. Demus, fuisse inter scripta haec talia etiam, quae diuinam originem mentita, pseudothyro sese canonicis immiscuissent: obsecro, num quoque ea assiduo studio voluere et inde testimonia pro apparitione Messiae eruere, praecepisset Christus? Num opportunam hanc occasionem Iudaeos monendi, ut sibi ab his fallaciis caueant, destinato consilio fuisset neglecturus? Fingamus, irrepsisse in illorum compagem Libros, qui prorsus vacui forent omnibus, quae ad emendationem hominum eorumque salutem conducunt. Nonne Christus addidisset, Iudaeos perperam sibi persuadere, se, Libris his viam signantibus, ad vitam aeternam ductum iri? Nonne potius hoc fere modo ipsos fuisset hortatus: Scrutamini Scripta sacra, quae sunt genuinae notae; sed ne oleum operamque perditae in voluendis Libris Chronicorum, Esrae, Nehemiae *caet.* per errorem canoni biblico infertis: quoniam vacui sunt doctrinis ad perennem felicitatem vestram spectantibus, nullaque de me perhibent testimonia. Haec certe hisue familia monita nemo non hac occasione expectaturus fuisset ab eo, qui ipse Ioh. XVIII. 37. adfenerat, se ideo natum esse et mundum intrasse, ut veritati testaretur; non vero, ut tacendo puluinaria crasso errori substerneret.

§. XII.

Cum Iudaei maiorum suorum traditionibus nimium fascinati, et Pharisaeorum decepti fraudibus, sinistras easque noxias multorum Vet. Testamenti locorum interpretationes imbibissent; Christus eas seuera animaduersione redarguere sensumque sacrarum litterarum suae restituere veritati, identidem allaborauit: cuius rei vel solum caput V. Matthaei affatum suppeditat exempla. Quod facere cum tanti duxerit; sane plus eius interfuisset, Libros falso pro diuinis reputatos ab eorum segregare numero, qui inspirationis diuinae manifesta prae se ferebant indicia. Vtut enim Libri hi non similibus scituissent naeuis, nec tam nocuis erroribus fomitem subministrassent, ac traditiones illae proauorum et detortae Pharisaeorum interpretationes; attamen vel hic solus error perquam detestandus atque in maiestatem Summi Numinis summopere iniurius est, si, quae diuina non sunt, venditantur pro diuinis. Quid quod ne historicos quidem errores, si quibus ex istis Libris imbuta fuisset gens Iudaica, salua sanctitate et veracitate sua sine censura dimittere potuisset Christus. Largiamur tantisper, quod quidam nuper adserere non dubitarunt, historiam in Libro Estherae relatam toto coelo a veritate aberrare, immo ne probabilitatis quidem prae se ferre speciem; nec aliud quid esse (ut addere non erubescunt), nisi Fabulam Milesiam Iudaeorum (t). Largiamur, inquam, haec. Ii tamen ipsi, qui haec adfirmant, diffiteri haud poterunt, Iudaeos tempore Christi historiae illi,

B 3

vt

(t) Difertis verbis ein jüdischer Roman vocatur.

vt verae, indubitatae habuisse fidem: cum Librum Estherae in canone ipsorum locum tenuisse, sat firmis probari queat rationibus (v). Fucum ergo sibi feri passi, mera commenta pro historia fide digna habuissent; venerati essent admirandam Dei in auerruncanda nece violenta, maioribus suis intentata, prouidentiam; quae se tamen, certe hoc in casu, exseruisset nunquam: quid quod publica sollempnitate anniuersaria, diebus festis Purim, pro ficto hoc beneficio diuino vota soluissent (x). Hancine profanationem nominis diuini, si vel maxime ex ignorantia fuisset commissa, haud improbasset Christus? cum sane non minus improbatione digna fuerit, ac *ἀσέβεια* illa, religionis praetextu velata, Marc. VII. 11. *seq.* similesque errores, quibus tunc transuersi agebantur Iudaei, grauissime idcirco ab ipso obiurgati. Verum eiusmodi improbationis nec uola nec uestigium in sermonibus eius apparet. Nonne ergo iure inde colligimus, historiam in Libro Estherae consignatam esse veram, ipsumque Librum canonicis adnumerandum?

§. XIII.

In frequentibus illis, quae Christo cum Iudaeorum doctoribus intercedebant, disceptationibus

(v) Idem IOSEPHUS, cuius testimonium (§. II) allegauimus, in Antiq. Iudaic. XI. p. 373—382. Historiam Estherae copiosius enarrat; et ita quidem, ut omnia e Libro Estherae, qui in S. Codice exstat, fere ad uerbum depromat, et pro more suo uerberiore commentario illustret.

(x) Dies festos Purim tempore Christi celebratos fuisse,

nibus semper Vet. Testamentum lapidem constituit Lydium, ad quem dogmata controuersa essent exploranda. Ex eo ad propositas sibi quaestiones respondet, errores refutat, tela in se astute vibrata retorquet, lites dirimit, et dicacem aduersariorum comprimit linguam. Quae singula exemplis comprobare vix operae pretium est; cum plena eorum sit historia euangelica. Hic vero in formando statu, quem vocant, controuersiae cum maxime opus fuisset, principium illud, ex quo quaestiones decidendae essent, accurate determinare. Sed in hoc placidissime consentiebat vtraque disputantium pars. Provoocat Iudaeus ad Scripturam; prouocat Christus ad eandem. Neuter ex altero quaerit, quos Libros sub Scripturae notione comprehendat, quosue ex eius ambitu censeat eliminandos: quia hac de re nullum inter ipsos erat dissidium. Cumque Pharisei, subdoli iique acerbissimi Seruatoris aduersarii, saepe data opera omnem consiliorum eo conuerterent aciem, ut ipsum ambiguarum quaestiuncularum laqueis irretirent; mirum omnino videretur, quod nunquam proposita quaestione de numero Librorum Vet. Testamenti ei struxerint tendiculas. Non de lana caprina fuisset huiusmodi concertatio; verum rem maximi ponderis excutendam

B 4

in dubium vocari nequit. IOSEPHUS l. c. p. 382. postquam liberationem Iudaeorum ab internecione sumptamque de aduersariis vindictam enarrasset, addit: Ὅθεν καὶ, νῦν πάντες οἱ ἐν τῇ ἀικημένῃ Ἰουδαίῳ τὰς ἡμέρας ταύτας ἑορτάζουσι. caet. Vnde etiam nunc omnes per orbem Iudaei dies hos festos agunt. Iam ante IOSEPHUM Auctor posterioris Libri Maccabaeorum, isque propior illi aevo, quo historia accidit, cap. XV. 36. idem memoriae prodiderat.

dam continuisset. Hoc tamen factum esse, dum nusquam relatum legimus; colligendum est, Phariseos tam certos fuisse de omnium Librorum illorum canonica auctoritate, ut sibi erubescendum fore praeuiderent, si ob materiam nunquam in discrimen vocatam fluctus in simpulo excitarent.

§. XIV.

Si vnquam necessitas postulasset, canonem biblicum fixis circumscribere limitibus, et mere humanos Libros ab eo seiungere; hoc a Christo tunc potissimum fieri debuisset, cum insignem illam promissionem de integritate scriptorum diuinorum ad finem mundi duratura, Matth. V, 18. enuntiaret. Pollicetur ibi, citius coelum periturum terramque, quam ut pereat *ἡ γὰρ*
ἡ γὰρ οὐρα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ Cum voce *οὐρα* totum Vet. Testamentum ab eo denotari, iam §. VIII. palam factum sit; verbis istis declarat, ne minimam quidem particulam ab his scriptis diuinis auulsum iri vnquam. Haec igitur promissio aut spectat ad omnes Libros, qui tunc Sacrum constituiebant Codicem; aut ad quosdam modo. Si ad illos: comprobauit Christus eos ad vnum omnes, ut tales, a quorum integritate magni pendeant montes, et quos idcirco prouidentia diuina a deprauatione vniuersali immunes sit seruatura. Si ad hos: necessario ab ipso nominandi fuissent, quinam essent excipiendi; ne ad illos quoque promissio haec traheretur, et erroribus ibi forte latentibus inde peteretur patrocinium. Sed nullos excepit Christus, qui tunc canonici esse putabantur; vnde omnes pro canonicis declarauit. Et quid aliud intendit, cum verbis promissionem hanc proxime praecedentibus v. 17. negat,

negat, se venisse ad soluendum νόμον καὶ προφήτας, nisi vt auctoritatem diuinam Legis et Prophetarum, seu, quod idem est (§. VIII.), omnium omnino scriptorum Vet. Testamenti adstruat? Adfirmat, se Legem et Prophetas impleturum: id quod factum est, cum legi perfectissime satisfecit, et consignata de ipso Prophetarum vaticinia complementum nacta sunt. Ne tamen, quae in Libris istis continentur, posthac reputentur inutilia et superuacua, multum a se abesse ait, vt eos aboleat. Si vero nunquam sunt abolendi, sequitur, vt argumentum eorum ad omne mortaliū genus perpetuo spectet; adeoque Libri ipsi auctoritate gaudeant canonica.

§. XV.

Missis iam pluribus Redemptoris Sapientissimi testimoniis, de illo, cuius superius ex parte mentio facta est, quod nempe a vaticiniis Vet. Testamenti arcessiuit, pauca adhuc addere liceat. Probauimus (§. VII. et VIII.) e verbis Christi, vaticinia ista de eo prolata in omnibus Libris canonicis esse obuia. Quod si ita se habet; nemo ambigere potest, omnes illos Libros a Deo inspiratos esse. Futura enim contingentia, praeter omniscium Numen, praesignificare posse neminem, tam exploratum est, quam quod maxime. Itaque si omnes hi Libri a Deo sunt inspirati, euicta et ipsis Christi verbis adserta est auctoritas eorum canonica. Non refragamur, inter vaticinia haec alia aliis esse clariora; alia propius, alia remotius ad Christum collineare; alia ipsum exporrecto quasi monstrare digito, alia sub typorum adumbrare figuris; alia ex ipsis nar-

rationibus historicis elucere (y). Sufficit, valere de singulis Libris, quod Christus adfirmavit de omnibus in canone Vet. Testamenti iunctim contentis.

§. XVI.

Haec Christi testimonia cum tanta radiant luce, vt vel illi ipsi, qui Librorum quorundam Vet. Testamenti auctoritatem labefactare summa ope nituntur, ea, certe quaedam eorum, pro minus sufficientibus declarare non audeant; vrgeri se vident ad quaerendam rimam elabendi. Persuadere scilicet nobis student, tolerasse Christum hos Iudaeorum errores, seque praeiudicatis eorum opinionibus accommodasse, et, vt Logici aiunt, ad hominem cum illis disputasse. At parum abest, quin nefarium et scelestum nobis videatur, tale quid de Sanctissimo Filio Dei vel cogitare. Non diffitemur, licere in refellendis aduersariis hoc argumentandi modo vt: sed non eum in finem, vt contraria sententia approbetur; verum vt, absurda propositione inde deducta, eo luculentius appareat, sententiam ipsam esse erroneam. Quis autem opinari non erubesceret, Christum, concesso errore, veritatem data opera celasse? Illine perinde fuit, vtrum in tenebris palpitarent, an lucem amplecterentur Iudaei? nec Iudaei modo; sed ad vnum omnes, qui ad consummationem mundi vsque forent victuri, et in

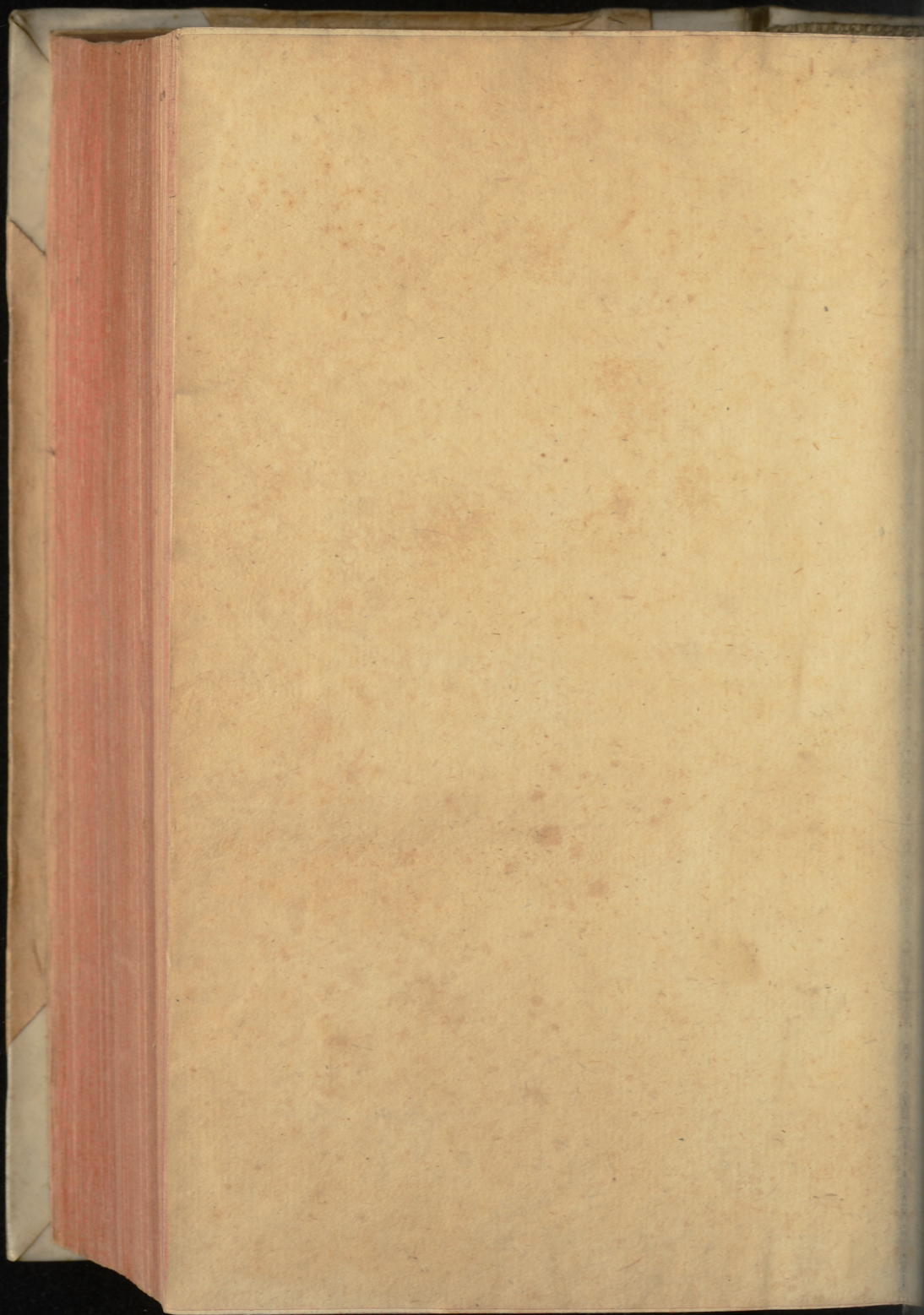
(y) Ne illi quidem hoc negare sustinent, qui alias toti in eo sunt, vt vaticina de Christo in Vet. Testamento obuia, qua fieri potest ratione, eleuent. DAN. BRENIUS in Notis in partem priorem Noui Testamenti fol. 78. scribit: *In Mose sunt quaedam vaticinia*

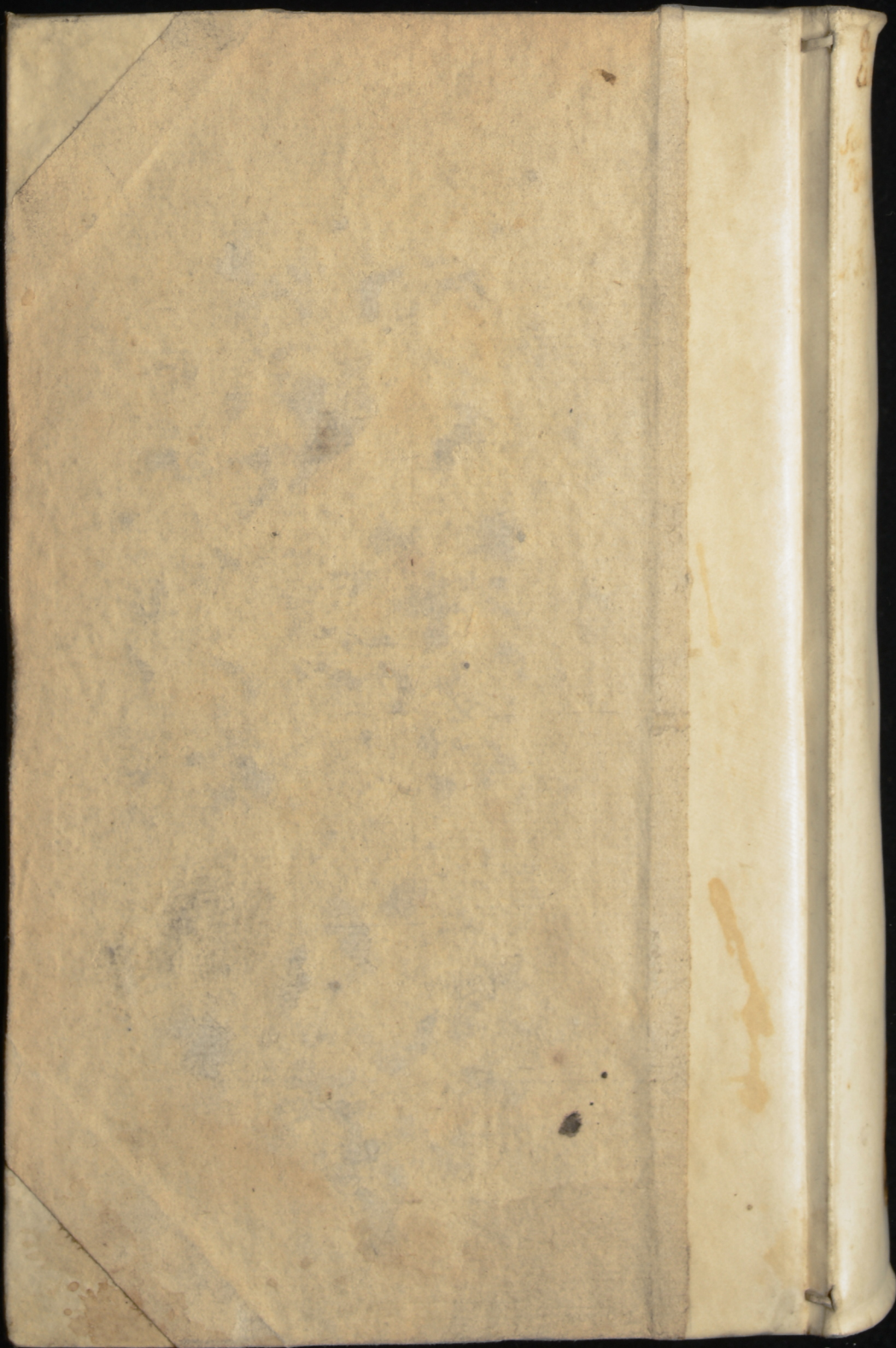
in quorum vsum dicta factaque eius in Libris No-
 ui Foederis consignata sunt? Nonne hanc maximi
 momenti veritatem toti ecclesiae suae inuidisse,
 hancque de industria pessimorum errorum vortici-
 bus immergere visus fuisset? Absit, vt hanc notam
 inuramus Ei, in cuius ore nullus vnquam exstitit
 dolus, 1 Pet. II. 22, qui neminem curauit, nec
 vllius spectauit personam, Matth. XXII. 16. Et
 quae, obsecro, caussa vel fingendo concipi potest,
 cur Christus falsa approbando, commentis suffu-
 disse frigidam? Num eius interfuit, auram vulgi
 captare? Num vllum errorem, vbicunque ansa
 ei suppeditabatur, sine reprehensione abire passus
 est? Immo vero redarguebat eum palam; redar-
 guebat intrepidus; redarguebat firmissimis rationi-
 bus: nullo vel fauoris vel odii hominum habito
 respectu. Arriserat maiorem in modum Iudaeis
 altasque in ipsis egerat radices, quid? quod Apo-
 stolorum etiam animis infederat falsa illa persua-
 sio de glorioso quodam Messiae in terris regno.
 At tantum abest, vt Christus ei sit patrocina-
 tus; vt eam potius identidem confutauerit suosque
 auditores meliora docuerit. Hoc enim decebat
 Magnum illum Prophetam Deique ad homines
 Legatum, qui in sinu Patris existens, verita-
 tem reuelauit, Ioh. I. 18. Pessime profecto de
 Rege suo mereretur, eiusque pariter maiestati,
 ac fidei suae ipsiusmet, haudquaquam prospice-
 ret Iudex delegatus; qui ad subiectos Regi ci-
 ues

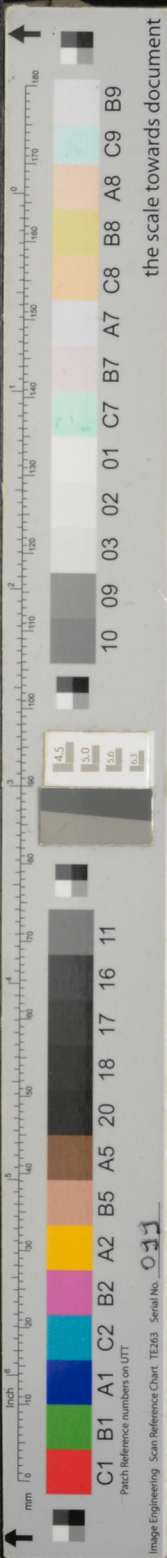
*nia de Christo, in Prophetis etiam de passionibus
 eius et passiones consequente gloria; vt apud Esaiam,
 Danielem, Mishaeum, Zachariam et alios: quaedam
 per typos adumbrata, vt serpens a Mose erectus, agnus
 Paschalis, Isaaci oblatio, res Iosephi, Iosuae, Davidis,
 Solomonis, et quae toti Israelitico populo euenerunt.*

ues missus, id facinoris admitteret, cuius Christum arguere, rubore non suffunduntur. Pessime, inquam, ageret, si ipsi probe foret cognitum, ciues manibus versare codices, qui iura, leges ac priuilegia a Rege indulta contineant, et quos ciues habeant pro genuinis, qui vero nomen Regis mentiti, ab impostore quodam consarcinati et cum ipsis communicati essent; si tamen nihilo minus fraudem hanc dissimularet, immo ad sensu suo approbaret. Frustra esset, quod ad culpae excusationem praetenderet, se erroneam hanc ciuium opinionem vel tanti non fecisse, ut ipsis eam euelleret; vel sibi verendum fuisse, ne ipsos offenderet et camerinam moueret. Eius enim partium omnino fuisset, praestigias has in apicum proferre, codices suppositos manibus ciuium excutere et scapham scapham adpellare. Et si Christus dicta Vet. Testamenti allegans, eo ipso non veritatem eorum hermeneuticam confirmasset; sed modo ad hominem, ut aiunt, argumentando, ipsis loco accommodationum usus esset: qui potuit inde dogmata fidei probare, normam constituere agendorum, vaticiniorum complementa demonstrare? et quae sunt reliqua, superius dicta (§. X. seq.) Num ad haec praestanda suffecturae fuissent merae accommodationes, aut testimonia κατ' ἀνάγκην citata? Nonne potius inconcussa requiruntur testimonia diuina? His igitur cum Christus usus sit; canonicam Librorum omnium Vet. Testamenti auctoritatem firmissimo veritatis muniuit sigillo.

NON. V. TESTAM. 25

Soluendum νόμον και προφητας,
diuinam Legis et Prophe-
tem est (§. VIII.), omnium
Vet. Testamenti adstruat?
et Prophetas impleturum:
cum legi perfectissime satis-
e ipso Prophetarum vaticini-
acta sunt. Ne tamen, quae
mentur, posthac reputatur
, multum a se abesse ait,
vero nunquam sunt abolen-
umentum eorum ad omne
etuo spectet; adeoque Li-
audeant canonica.

XV.

is Redemptoris Sapientissimi
cuius superius ex parte men-
tempe a vaticiniis Vet. Te-
cauca adhuc addere liceat.
et VIII.) e verbis Christi,
prolata in omnibus Libris
Quod si ita se habet; ne-
omnes illos Libros a Deo
ra enim contingentia, prae-
n, praesignificare posse ne-
um est, quam quod maxi-
s hi Libri a Deo sunt in-
s Christi verbis adserta est
onica. Non refragatur,
alia aliis esse clariora; alia
ns ad Christum collineare;
quasi monstrare digito, alia
re figuris; alia ex ipsis nar-
B 5 ratio-